

ВАРНЕНСКИ
СВОБОДЕН
УНИВЕРСИТЕТ
„ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР“

ФАКУЛТЕТ • СОЦИАЛНИ, СТОПАНСКИ И КОМПЮТЪРНИ НАУКИ •

СБОРНИК ДОКЛАДИ
от
МЕЖДУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ

**СТОПАНСКИТЕ
ТРАНСФОРМАЦИИ
В ГЛОБАЛНИЯ СВЯТ**

20-21 ЮНИ 2025 г.
ВАРНА

СТОПАНСКИТЕ ТРАНСФОРМАЦИИ В ГЛОБАЛНИЯ СВЯТ

СБОРНИК ДОКЛАДИ
ОТ МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ
20 – 21 юни 2025 г.

Факултет „Социални, стопански и компютърни науки“

Авторите носят лична отговорност за публикуваните от тях доклади.

© ВСУ „Черноризец Храбър“, 2025
ISBN 978-954-715-785-9

СТОПАНСКИТЕ ТРАНСФОРМАЦИИ В ГЛОБАЛНИЯ СВЯТ

СБОРНИК ДОКЛАДИ
ОТ МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ
20 – 21 юни 2025 г.

Факултет „Социални, стопански и компютърни науки“

Варненски свободен университет
„Черноризец Храбър“

2025

Редакционна колегия:

проф. д-р Емил Панушев – председател

проф. д-р Снежанка Овчарова

проф. д-р Велислава Николаева

проф. д-р Теодора Бакърджиева

доц. д-р Ива Монева

СЪДЪРЖАНИЕ

Секция „УПРАВЛЕНСКИ ТРАНСФОРМАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА НЕСИГУРНОСТ“

Павел Г. Павлов

УПРАВЛЕНСКА АРХИТЕКТУРА В УСЛОВИЯТА НА АДМИНИСТРАТИВЕН ХАОС: ОТ РАЗЛОМ КЪМ ТРАНСФОРМАЦИЯ.....	11
--	----

Велислава Николаева

ОРГАНИЗАЦИОННАТА ПРОМЯНА КАТО ПРЕДПОСТАВКА ЗА СТРАТЕГИЧЕСКО РАЗВИТИЕ НА БИЗНЕС ОРГАНИЗАЦИЯТА.....	20
--	----

Даниела Попова

ИКОНОМИКА НА ПРЕЖИВЯВАНИЯТА – ЕДНА КОНЦЕПЦИЯ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ТУРИЗМА	29
--	----

Кремена Андонова

РЕГИОНАЛНА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ И МАРКЕТИНГ – ДИСБАЛАНСИ И УПРАВЛЕНСКИ ОРИЕНТИРИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ	38
--	----

Иванка Банкова

ЕКОЛОГИЧНАТА УСТОЙЧИВОСТ КАТО ПРЕДПОСТАВКА ЗА ПОВИШАВАНЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА КОМПАНИИТЕ.....	47
--	----

Мария Великова

ВЪЗМОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА МЕСТНОТО САМОУПРАВЛЕНИЕ И УПРАВЛЕНИЕ В БЪЛГАРИЯ ЧРЕЗ РЕГИОНАЛИЗАЦИЯ	56
---	----

Иво Стамболийски

ОЩЕ ВЕДНЪЖ ЗА ИДЕНТИЧНОСТТА	67
-----------------------------------	----

Миглена Пенчева

КРАУДСОРСИНГЪТ КАТО ПРЕДПОСТАВКА ЗА АНГАЖИРАНЕ НА ПОКОЛЕНИЕ Z	75
--	----

Artur Kuchciński, Kinga Kuchcińska, Andrzej Palej, Krzysztof M. Krusiec

ANALYSIS OF THE CONTEMPORARY MODEL OF ENTREPRENEURSHIP EDUCATION – CASE IN POLAND	85
--	----

Faith Osunde & Rositsa Röntynen

THE BENIN CHIEFTAINCY INSTITUTION AS A SUPPORTING STRUCTURE FOR SUSTAINABLE CULTURAL TOURISM IN NIGERIA	98
--	----

Amjad Mustafa Amara

EMOTIONAL INTELLIGENCE AS A STRATEGIC HR IMPERATIVE: BUILDING A COMPETITIVE EDGE FOR HEALTHCARE ORGANIZATIONS 110

Гергана Георгиева Иванова – Костова

ПОЗИТИВНА ОРГАНИЗАЦИОННА КУЛТУРА, КАТО СТРАТЕГИЯ ЗА ЛИДЕРСТВО ПРИ КРИЗИ И ТРАНСФОРМАЦИИ В ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ 117

Андреан Джое

ПОЗИТИВНА ОРГАНИЗАЦИОННА КУЛТУРА, КАТО СТРАТЕГИЯ ЗА ЛИДЕРСТВО ПРИ КРИЗИ И ТРАНСФОРМАЦИИ В ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ 125

Dragomir Dimitrov

CONFLICT RESOLUTION IN THE CONTEXT OF AGILE TEAM MANAGEMENT 135

Omar El Deeck

DIGITAL MANAGEMENT THROUGH AI AND KNOWLEDGE MANAGEMENT IN HOSPITALITY: A CASE STUDY OF HOTELS IN LEBANON 139

Hiba Hammadi

INNOVATIVE FINANCING FOR STARTUPS DURING CRISIS: THE LEBANESE CONTEXT 147

Hiba Hammadi

MANAGEMENT INNOVATION VIA FINANCIAL TRANSFORMATION: LEBANESE STARTUPS IN DISTRESS 159

Кремен Красин, Мирен Красин

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД МЕСТНАТА ВЛАСТ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ЗЕЛЕНИЯ ПРЕХОД..... 170

Дарина Илиева

ДИАЛОГЪТ И ДЕЛИБЕРАТИВНАТА ДЕМОКРАЦИЯ 181

Секция

„МЕЖДУНАРОДНАТА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ НА ИКОНОМИКАТА“

Емил Панушев

ТЪРГОВСКАТА ПОЛИТИКА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ В ПРОМЕНЕНИЯ СВЯТ 189

Ива Монева

РАМКата НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ ЗА ОТЧИТАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТТА 196

Николина Грозева

НОВИ ИЗИСКВАНИЯ ЗА ПРЕДСТАВЯНЕ НА НЕМАТЕРИАЛНИТЕ РЕСУРСИ В КОРПОРАТИВНИТЕ ОТЧЕТИ	205
---	-----

Виржиния Иванова

ЗЕЛЕН МАРКЕТИНГ МИКС ПО МОДЕЛА „4Р“	214
---	-----

Наталья Силичева

НОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ФИНАНСОВ	220
--	-----

Офелия Кънева

СТАРТ-ЪП ИНКУБАТОР ЗА СОЦИАЛНИ УСЛУГИ – ВЪЗМОЖНОСТ ИЛИ УТОПИЯ?	228
---	-----

Севги Осман

УСТОЙЧИВОСТТА НА ТРАДИЦИОННИТЕ И ИСЛЯМСКИ БАНКИ ПО ВРЕМЕ НА ГЛОБАЛНИ КРИЗИ	236
---	-----

София Мирчова

„РОЛЪ КОНЦЕПЦИИ КОНКУРЕНТНОГО ПРЕИМУЩЕСТВА, КОРПОРАТИВНОЙ И СОЦИАЛНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ (КСО) В ТУРИСТИЧЕСКОМ БИЗНЕСЕ“	250
--	-----

Андрей Скоморовский

УПРАВЛЕНИЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМ КАПИТАЛОМ В СОВРЕМЕННОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЕ	258
--	-----

Khaled Muhieddine

THE ROLE OF THE SUPPLY CHAIN IN THE GROWTH OF SMALL AND MEDIUM SIZED ENTERPRISES: THE CASE OF LEBANON	265
--	-----

Tarek Mouawad

THE IMPACT OF E-COMMERCE ON AGRICULTURAL SECTOR PERFORMANCE IN LEBANON: OPPORTUNITIES AND CHALLENGES	275
---	-----

Jun Jiang

RESEARCH ON THE MATCHING EFFICIENCY OF COLLEGE GRADUATES' JOB MARKET BASED ON X-EFFICIENCY THEORY	287
--	-----

Samuel Dalle Tidang

DIGITAL TRANSFORMATION AND AI VS KARL MARX'S THEORY: A CRITICAL ESSAY OF CONCILIATION	296
--	-----

Даниела Попниколова

РОЛЯТА НА ЕВРОПЕЙСКАТА ИНВЕСТИЦИОННА БАНКА ЗА РАЗВИТИЕ НА УСТОЙЧИВОТО БАНКИРАНЕ В ЕС	303
---	-----

Емил Стоянов

БАНКОВИТЕ СЛИВАНИЯ И ПОГЛЪЩАНИЯ В БЪЛГАРИЯ ЗА ПЕРИОДА 2022-2024 ГОДИНА – ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВИ	313
--	-----

Добромир Белчев

КИТАЙСКИЯТ НАТИСК ВЪРХУ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ЕЛЕКТРОМОБИЛНИЯ СЕКТОР: ОТГОВОРЪТ НА ЕС	321
--	-----

Madlena Kostadinova

THE EUROPEAN POLITICAL COMMUNITY: STRUCTURE, OBJECTIVES AND ITS ROLE IN CONTEMPORARY EUROPEAN INTEGRATION	329
--	-----

Ивайло Георгиев

ИНФЛАЦИЯ: ПРОЯВЛЕНИЯ НА ИНДИВИДУАЛНО И ГЛОБАЛНО НИВО	341
--	-----

Пламен Крумов

ИСТОРИЯТА НА ЕДНА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКА ИДЕЯ – ОТ НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ ДО ПРАКТИКА	348
---	-----

Симона Маринова

ИКОНОМИЧЕСКИ ПАРАДИГМИ НА БАЩИНСТВОТО – МЕЖДУ СОЦИАЛНАТА РОЛЯ И ИКОНОМИЧЕСКАТА ФУНКЦИЯ	356
---	-----

Секция „ДИГИТАЛНИ ТРАНСФОРМАЦИИ И ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ“

Dinka Zlateva, Elena Stavrova, Lubomira Pinelova

AI AND DIGITALIZATION AS DRIVERS OF INNOVATION IN TOURISM, FINANCIAL TRANSFORMATION, AND INTELLIGENT MARKETING	365
---	-----

Веселина Спасова, Мадлен Стойчева

ПОЛИТИКИ ЗА ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ В СОФТУЕРНИ ЕКИПИ	377
---	-----

Simona Georgieva

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND THE FUTURE OF THE TOURIST EXPERIENCE: TRENDS, IMPACTS AND EMERGING PRACTICES	384
---	-----

Madlena Kostadinova

THE IMPACT OF DIGITAL TRANSFORMATION ON INTERNATIONAL TRADE	393
---	-----

Мартин Атанасов

ДИГИТАЛНИ ТРАНСФОРМАЦИИ И ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ	412
--	-----

СТАРТ-ЪП ИНКУБАТОР ЗА СОЦИАЛНИ УСЛУГИ – ВЪЗМОЖНОСТ ИЛИ УТОПИЯ?

Доц. д-р Офелия Кънева
ВСУ „Черноризец Храбър“

1. Въведение

Социалните услуги традиционно са извадени от зоната на класическа икономическа дейност и предприемачество, не само у нас, но в повечето държави в Европа и света. Те най-често са обект на субсидии, активна местна и/или държавна политика и обвързани с трансфери на публични финанси, като са лишени от задължения да кумулират печалба, да подлежат на задължително измерване на икономически ръст или да представляват инвестиционен интерес. Може да се счита, че това е основание да не се откриват инструменти и примери на политики, насърчаващи старт-ъп в социалната сфера.

Същевременно, през последните декади социалната икономика утвърждава своето специфично присъствие в глобалните трансформации на стопанската действителност все по-настойтелно. От една страна, то съсредоточава значително по-голям обем от вложения от страна на публичните институции, в сравнение с класическите движения на средства и процеси през XX век. От друга страна, утвърждава решително и с помощта на значителна мрежа от политически актове на национално и наднационално ниво етика в икономическите отношения, която изисква неагресивен подход към участниците в пазара и осигуряване на устойчиво и справедливо съществуване за всички. От трета страна, изгражда инфраструктура, в която се съсредоточава непренебрежим дял на заети лица, разходи на публични финанси и удовлетворяване на потребности на все по-голям дял от населението. Според Мария Илчева, социалната икономика се утвърждава и получава политическа легитимност като неразделна част от социалната среда и мрежите за социална защита, като генерира и съчетава успешно икономическа рентабилност и социална солидарност (Илчева, М., 2018). Ерго, икономическата рентабилност и социалната солидарност не са антагонистични концепции, а съвременно съчетаване на разпределение на богатството с ефективна продуктивност и отговорност в конкурентоспособни условия.

В продължение на тези твърдения и размисли, инициирането на стартап инкубатор е логично продължение на усилията за развитие на социалната икономика, търсенето на способности за не само печеливша, но и справедлива икономическа активност и постигането на хармония от рентабилност и солидарност. Същевременно, не може да се пренебрегне и фактът, че приоритетът на въздействието пред печалбата, характерни за социалните дейности, превръща привличането на инвеститори в предизвикателство. Както и обстоятелството, че силно регулираните отношения в социалните услуги ги превръща във функция на бюрократичността. За това въпросът възможни или утопични са инкубаторите за социални стартапи има изследователска стойност.

2. За стартап и инкубатор в социален контекст

Традиционно социалните услуги се финансират от държавата, неправителствени организации и/или международни донори. В съвременното стопанство, обаче, се наблюдава нарастваща роля на социалното предприемачество, най-вече под формата на бизнес модели, които комбинират финансова устойчивост със социално въздействие. В класическото разбиране за стартап обикновено се влага създаване и развитие на бизнеси, носители на потенциал за ускорен растеж. Професорите Банкман и Гилсън дефинират стартап като възможност да се инвестира рисков капитал в иновации от служители, както и като стимул за служителите да установят вътрешни права на собственост в техните изследователски усилия, което може да намали бъдещия резултат от усилията на работодателя за изследователска и развойна дейност (Bankman, J., & Gilson, R. J., 1999). В емпирично изследване на Джулия Смит се доказва, че дори много млади фирми, които проактивно използват официално стратегическо планиране, ще се представят по-добре от тези, които следват по-визионерски или реактивен подход за управление на бизнеса (Smith, J. A., 1998). Според Майкъл Луджър, стартап е нова, активна и независима компания, като трите критерия се прилагат заедно, а не като подмножество (Luger, M. I., & Koo, J., 2005). В този ред на мисли, социален стартап би притежавал характеристиките (и имал предимството) да (1) използва иновативни технологии за подобряване на достъпа и ефективността на социалните услуги; да (2) генерира собствени приходи, които да намалят зависимостта от дарения; да постигне (3) гъвкавост и ефективност в сравнение с традиционните институции и участници на подиума на социалните услуги и да създаде (4) устойчиви работни места, особено за уязвими групи от обществото. Заедно с това да (5) създаде условия за стимулиране на личностните характеристики на служителите, като оферта за изравняване на пределната полза от задържането им във фирмата/организацията, вместо напускане.

За да се насърчат ползите от социални стартапи е логично да се предположи необходимостта от съществуване на кумулативни точки, в които специфични ресурси да бъдат съчетавани в стимулираща социалните инициативи посока. Такива точки могат да бъдат мрежи на социални предприемачи (напр. Impact Hub), комбиниране на дигитални ресурси (напр. MIT Solve), съчетаване на общностни изследвания (напр. The Young Foundation) или провеждането на специализирана

конференция за предприемачеството през погледа на младите хора, каквито се случват в България. Ерго, своеобразен инкубатор за социален старт-ъп следва да бъде точка, организация и/или програма, която да подпомага развитието на нови социални инициативи и/или предприятия, като предоставя (1) менторство и обучение; (2) финансиране и/или насочване, посредничество за финансиране; (3) мрежа за партньорство, в т.ч. връзки с потенциални инвеститори, институции и клиенти; дори (4) офис пространства.

Оценката на икономическата и обществената значимост на старт-ъп и съответно на инкубатора за старт-ъп, може да бъде реализирана през неимоверен брой парадигми, както от икономически, така и от политически, социологически или управленски аспекти (и не само). Една от социалните характеристики може да бъде доколко старт-ъп е инструмент за включване и мотивация на млади хора, като се има предвид, че сред предизвикателствата на социалната политика на Европейския съюз е именно обхващането на младите хора, които нито учат, нито са част от пазара на труда. Особено като се отчете фактът, че според MIT (Massachusetts Institute of Technology), средната възраст на основателите на старт-ъп е млада – в зависимост от индустрията, географското положение и източниците на финансиране варира от 20 до 40 години. Тези до 25 години са предимно резултат от университетски инкубатори. И в този ред на мисли социалният старт-ъп е не само инструмент за стимулиране на инициативи, но и инструмент за постигане на решения спрямо социалните предизвикателства на съвремието.

3. Опит за модел на социален старт-ъп инкубатор

Стана ясно, че инкубатор за социални старт-ъп инициативи притежава потенциал да се превърне в двигател на устойчиви решения за ключови социални предизвикателства. Това частично отхвърля възможността за утопия в идеята, макар все още да са на лице разсъждения в посока доколко социалните инициативи са мащабируеми или печеливши; доколко създадените инициативи са самоподдържащи се финансово модели; доколко предприемаческата независимост е обоснована в устойчиво поведение. Остава и икономическата енигма за измерване на въздействието, при която, за разлика от финансовите показатели, при социалните трудно се определят количествени индикатори и доказване на успех сред заинтересованите страни. Не без значение е и възможността да се постигне напрежение с държавния сектор, в конкурентния стремеж за гъвкавост, оптимизиране на усилията и останалите вложени ресурси или мултиплициране на добри практики.

Екип от италиански изследователи подчертава още, че неуспехът на стартиращите социални предприятия може да бъде причинен от липсата на опит в социалните проблеми и на гъвкави процеси за създаване на социални начинания; второ, поради липсата на осведоменост за ползите от социалните иновации и правилното разпределение на ресурсите; и накрая, чрез слабо разбиране на въздействието и нематериалните резултати от развитата социална икономика в обществото, като същевременно се гарантира нейната икономическа устойчивост. Успешното преодоляване на тези предизвикателства изисква социалните старти-

ращи фирми да въведат следните механизми: (1) използване на визия и мотивации, които балансират напрежението по отношение на радикалните, икономически и културни аспекти; (2) ангажиране на заинтересованите страни в различни (и последователни) фази на процеса на разработване на социалната иновация; и (3) идентифициране и приемане на най-подходящите технологични, финансови и комуникационни инструменти по интегриран начин (Battistella, C. et al, 2021). Почти в същия период, испански изследователски екип подчертава, че устойчивостта е основна цел на всички социално-икономически нива, за това социалното предприемачество играе важна роля за постигане на поставените обществено-икономически цели. Поради тази причина следва да се разширят знанията за стартиращи социални фирми и социални инкубатори, като се определя възможната връзка между социалните инкубатори и успеха на социалните стартиращи фирми и се идентифицира профилът на екипа-учредител на социални стартиращи фирми (Sanchez-Robles, M. et al, 2023). Австрийски екип, пък, настоява, че социалното предприемачество следва да бъде третирано като устойчиво под формата на ориентация към социално предприемачество в рамките на съществуваща компания, а не като отделна такава (Halberstadt, J. et al, 2021). Редица други изследователски екипи от различни националности разработват темата за социалните старт-ъп, като определен превес на теоретичните разработки се наблюдава през втората и третата декада на XXI век. Само по себе си това предполага развитие и на практиката през последните години, с което съмнението в утопията за социалния старт-ъп е все по-минимизирано на фона на базите данни за примери, практики, заплахи, провали и възможности.

Всичко това идва да предположи, че един добре структуриран и хибриден инкубатор, в който се съчетава финансиране от въздействащи инвеститори, правителствени инструменти и корпоративни партньорства, заедно със съпътстваща мрежа от активни ментори, примери и контактни точки, достъп до технологично ориентирани решения и прозрачност на инструментите за подпомагане на потенциални и реални социални старт-ъп – има потенциала да революционизира социалните услуги. За това ще бъдат необходими още и интегрирани модели за устойчиви приходи, в т.ч. комбинация от субсидии, дарения и вложения; добри модели за прилагане на публично-частно партньорство, вкл. интензивни, гъвкави и прозрачни; институционален комфорт, най-вече в дългосрочност на договорените с институциите условия и академичен пул за изследователска и научна дейност, подкрепяща активните дейности и препятстваща непознатите в практиката рискове. Така съобразен инкубатор превръща съмненията за утопия на идеята в реална, но неизползвана у нас възможност, която изисква освен подкрепа от публичния и частния сектор, и силен предприемачески елемент.

Един теоретичен опит за модел на старт-ъп инкубатор може да бъде разработен в рамките на хуманитарен университет, например в Пловдив. Инкубатор за професионално и личностно развитие на студенти и млади професионалисти в сферата на хуманитарните науки, в т.ч. (но не ограничено до) социални дейности, психология, специална педагогика, управление. Целта на Инкубатора е да открива, подкрепя, развива и надгражда възможностите за професионална и личностна реализация на студенти и хуманитаристи, като съчетава академичен подход, възможности за

наблюдавана практическа дейност, менторинг, супервизия и подкрепяща мрежа в професионалните среди. Също така инкубаторът цели да идентифицира и развива иновации в социалната сфера, които са създадени от младежите.

Инкубаторът съчетава потенциала и усилията на лица и дейности като оформя своеобразен хъб от:

(1) академична среда - подкрепя чрез хабилитирани лица за извеждане на оптимални бизнес-планове; формиране на маркетингови стратегии; финансово планиране; провеждане на специализирани изследвания, наблюдения, анализи и други;

(2) практическа среда – базиране на инкубатора в съществуващ Комплекс от социални услуги на територията на Пловдив, в който се предлага широк спектър от стандартни и иновативни социални услуги с професионалисти от над 10 области.

Физическото позициониране на инкубатора в Комплекс от социални услуги предоставя пространство и за практически занимания на учащите, докато формират и формират идеята си за социален старт-ъп. Заедно с това е възможно създаването на практически менторинг контакти с изявени и доказани професионалисти от работната сфера. Успоредно, е създадена среда за наблюдение и опознаване на типични потребители в социалната сфера, както и опознаване на работните процеси в екипа и между екипите в Комплекса.

(3) подкрепяща мрежа – от медии, работодатели, изявени общественици, представители на институции и организации в социалната сфера, донорски организации и прочее лица, с чиято помощ реализацията и изявата на студентите и младите професионалисти ще бъде качествена, оценена и устойчива.

(4) подкрепящо работно пространство – оформяне на споделено работно пространство в Комплекса от социални услуги, в рамките на който да са осигурени офис ресурси, място за срещи и комуникация.

Правилата за функциониране на инкубатора следва да изискват регулиране на пътя на студента/младия професионалист. В рамките на тези стъпки могат да бъдат включени инструкции за посрещане в офиса на инкубатора; въвеждаща среща с професионалист от Комплекса от социални услуги – за начално интервю по интереси, стремежи, възможности, търсения; на тази база - оформяне на първоначален екип за подкрепа на младежа, в който да участват по един академичен представител, професионалист от Комплекса и личен ментор (в т.ч. от подкрепящата мрежа). Добре е още в началния етап да бъде оформен график за срещи и ангажименти на страните. А в последствие да се подготви и своеобразен профил на силните страни на студента/младия професионалист и идеите за старт-ъп. С помощта на идентифицираните силни страни се насърчават онези инвестиции в усилия, ситуации и възможности, които с най-малък добавен ресурс могат да постигнат оптимизирана добавена стойност за личността, за дейността и за продукта. На база всичко това се синхронизира, мониторира и направлява и работата на подкрепящия екип в рамките на предвидения времеви хоризонт на присъствието на младия предприемач в инкубатора. В допълнение, добре е студентът/младият професионалист да има достъп до супервизия регулярно, не по-рядко от една на два месеца.

За студента/младия професионалист се създава възможност да работи директно на терен – както в стандартна хуманитарна среда, така и в иновативна такава, създадена чрез негова инициатива с подкрепата на инкубатора.

Този своеобразен опит за модел всъщност оформя инкубатор за професионално и личностно развитие на студенти и млади професионалисти от хуманни професии, по силата на което се създават обстоятелства за осъвременяване на практиките в социалните услуги, но и на политиките за предоставяне на социална подкрепа. С реализирането на инкубатора се създават условия за инвестиция в силните страни, а не продължаване на компенсаторните механизми за овладяване на слабостите в хората, процесите и продуктите на социалните дейности. Така се инвестира и в общество на лидери и активно гражданство, от което следват динамизирани и демократизирани процеси на активно икономическо сътрудничество, като не без значение е и инвестицията в професионалиста, предвид динамиката и ролята на личността в подпомагащите професии.

Въздействието на подобен подход в рамките на университетско тяло може да бъде значимо, предвид съществения брой обучаеми в хуманитарни специалности във висшите училища у нас и в Европа, както и предвид увеличаващото се присъствие на социалната политика в Европейския съюз, нарастващия дял на заетите в подпомагащи професии и естественото следствие от демографските процеси, водещо до повишаване на нуждите на обществото от социална подкрепа.

Но предложеният теоретичен пример има свой потенциал за живот и извън университетска структура, стига която и да е от предложените страни в хъба да бъде адекватен лидер в култивирането и подкрепянето на стартиращи социални иновации.

4. Заключение

Вече се уточни, че социалните услуги традиционно се възприемат като отделена от класическата икономическа дейност сфера. Но нарастващата роля на социалната икономика в глобален мащаб демонстрира необходимостта от релевантни и иновативни подходи за съчетаване на икономическа рентабилност и социална солидарност.

Иниципирането на инкубатор за социални старт-ъп представлява не просто възможност, а логична стъпка в развитието на по-устойчиви и справедливи икономически модели. Въпреки споменатите предизвикателства, често свързвани с регулации и трудности при привличане на инвеститори, измерване на ефикасността и икономическата добавена стойност, потенциалът за изграждане на ефективни социални предприятия е значителен. Ето защо въпросът за реализуемостта на подобни инициативи не е само теоретичен, а изисква практическо изследване и стратегически подход за успешно внедряване в икономическата среда. В този ред на мисли, практическата необходимост от старт-ъп в съвременната икономическа и социална среда налага създаването на нарочни инкубатори. С помощта на подобни структури се постига потенциал за комбиниране на иновативни бизнес модели с обществено значими решения, които осигуряват финансова устойчивост, подкрепа за уязвими групи и подобряване на ефективността на социалните услуги.

Наличието на специализирани инкубатори за социален старт-ъп може да създаде благоприятна екосистема за развитие на обществено-икономически инициативи, като предлага достъп до ресурси, менторство, финансиране и партньорства.

В този контекст, социалното предприемачество не е просто алтернативен модел, а стратегически инструмент за справяне със социалните предизвикателства, насърчаване на младежката заетост и изграждане на по-справедлива икономика.

Предизвикателствата пред социалните стартапи, като регулации, достъп до финансиране и измерване на въздействието, остават значими, но не са непреодолими. Чрез координирани усилия на публичния и частния сектор, академичните среди и международните организации, социалните инкубатори могат да се превърнат в двигател на иновации и устойчиво развитие, съчетавайки икономическа рентабилност със социална солидарност.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. Илчева, М. (2018). Ефективни модели за социално включване чрез взаимодействие на социална икономика и социална работа. *Сборник доклади*, 243-267.
2. Bankman, J., & Gilson, R. J. (1999). Why start-ups?. *Stanford Law Review*, 289-308.
3. Smith, J. A. (1998). Strategies for start-ups. *Long Range Planning*, 31(6), 857-872.
4. Luger, M. I., & Koo, J. (2005). Defining and tracking business start-ups. *Small Business Economics*, 24, 17-28.
5. <https://impacthub.net>
6. <https://solve.mit.edu>
7. <https://www.youngfoundation.org>
8. Сборник с доклади от научна конференция „Предприемачеството през погледа на младите хора – възможности и мечти“, ISBN 978-619-92226-6-9
9. Сборник с доклади от научна конференция „Предприемачеството през погледа на младите хора – възможности и мечти II“, ISSN 3033-0874
10. Battistella, C., Dangelico, R. M., Nonino, F., & Pessot, E. (2021). How social start-ups avoid being falling stars when developing social innovation. *Creativity and Innovation Management*, 30(2), 320-335.
11. Sanchez-Robles, M., Soriano, D. R., Puertas, R., & Guaita Martínez, J. M. (2023). The role of social start-ups in entrepreneurial behaviour: the search for efficiency. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 29(9/10), 2005-2022.
12. Halberstadt, J., Niemand, T., Kraus, S., Rexhepi, G., Jones, P., & Kailer, N. (2021). Social entrepreneurship orientation: Drivers of success for start-ups and established industrial firms. *Industrial Marketing Management*, 94, 137-149.

Доц. д-р Офелия Кънева, ВСУ „Черноризец Храбър“,
Катедра „Икономика“,
Факултет „Социални, стопански и компютърни науки“

Assoc. prof. Ophelia Kaneva, PhD, VFU „Chernorizets Hrabar“,
Department of Economics,
Faculty of Social, Economic and Computer Sciences

СТАРТ-ЪП ИНКУБАТОР ЗА СОЦИАЛНИ УСЛУГИ – ВЪЗМОЖНОСТ ИЛИ УТОПИЯ?

Доц. д-р Офелия Кънева
ВСУ „Черноризец Храбър“

Резюме: Социалните услуги традиционно са извън класическата икономика и предприемачество, но социалната икономика набира значимост, съчетавайки рентабилност и солидарност. Социалните стартап предлагат иновативни решения за обществени предизвикателства, макар да срещат бариери като финансиране, измерване на ефикасността и мащабируемост. Инкубатор за социални стартап може да осигури подкрепа чрез менторство, академичен ресурс, практическа среда, финансиране и мрежа от партньори, предоставяйки устойчив модел за развитие на социалното предприемачество.

Ключови думи: стартап, социално предприемачество, насърчаване на младежи, младежко предприемачество.

START-UP INCUBATOR FOR SOCIAL SERVICES – OPPORTUNITY OR OTOPY?

Assoc. prof. Ophelia Kaneva
PhD, VFU „Chernorizets Hrabar“

Resume: Social services have traditionally been outside the classical economy and entrepreneurship, however social economy is gaining importance, combining profitability and solidarity. Social start-ups offer innovative solutions to societal challenges, although they face barriers such as financing, measuring efficiency and scalability. A social start-up incubator can provide support through mentorship, academic resources, practical environment, funding and a network of partners, ensuring a sustainable model for the development of social entrepreneurship.

Keywords: start-up, social entrepreneurship, youth encouragement, youth entrepreneurship.